

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א	–	בראשית	(22x3)	–	66 נקודות
חלק ב	–	ישעיה	(20x1)	–	20 נקודות
חלק ג	–	ישעיה (מורחב), רות, יונה ותהלים	(14x1)	–	14 נקודות
				–	סך הכול
				–	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

ענו על שלוש מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 22 נקודות).

חלק א – בראשית (66 נקודות)

1. פרק י"ב

א. עיינו בפסוקים א'–ה'.

על פי פירושים שלמדתם, הביאו מן הכתוב שני ציטוטים המלמדים על הקושי בניסיון שה' העמיד בו את אברהם.

הסבירו כיצד כל אחד מן הציטוטים מלמד על הקושי בניסיון.

(9 נקודות)

ב. המהר"ל (נצח ישראל, פרק י"א):

"... ראוי היה לכתוב קודם צדקת אברהם. וכמו שתמצא בנח (בראשית ו', ח') 'ונח מצא חן בעיני ה'' ... אבל לפי הדברים

אשר אמרנו לך לא יקשה כלל, כי אצל נח היה רק בחירה פרטית, והבחירה הפרטית הוא לפי מה שהוא, והכול הוא

לפי מעשה צדקות שלו. אבל באברהם לא היה בחירה פרטית, רק [אלא בחירה] באומה הישראלית, שהם זרעו. שהרי

כתיב באותה בחירה (בראשית י"ב, ב') 'ואעשך לגוי גדול', וזה בחירה כללית, ובחירה כמו זאת אין תולה במעשה כלל,

ולא בחטא, כי המעשה הוא לפרט".

(1) הסבירו את הקושי שמעלה המהר"ל.

(2) הסבירו מהי "בחירה פרטית" ומהי "בחירה כללית".

(8 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים ד'–ה'.

"אור החיים" (לפסוק ד'): "וילך אברם כאשר דבר אליו ה' - כל הכתוב מיותר שהרי אומר בסמוך בסדר הודעת

ההליכה (פסוק ה') 'ויקח אברם... ויצאו ללכת...'. אכן כוונת הכתוב הוא להודיע חיבתו של אברהם שלא נתעכב אפילו

שעה אחת, אלא בגמר דברי ה' 'לך לך' - תכף 'וילך אברם', ולא נתעכב לשום סיבה ועזב את אביו ומולדתו... 'כאשר'

הודעת הזמן שהיה סמוך לדבר ה' אליו".

(1) "וילך אברם כאשר דבר אליו ה'" (פסוק ד'). על פי "אור החיים", מדוע מילים אלו מיותרות לכאורה?

(2) על פי "אור החיים", מה מלמדים פסוקים אלו על אברהם?

(5 נקודות)

2. פרק ט"ו

א. עיינו בפסוקים א'–ו'.

(1) "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" (פסוק א').

מה הם "הדברים האלה"? הסבירו את הקשר בין "הדברים האלה" ובין ההבטחות שהבטיח ה' לאברהם בהמשך הפסוק.

(2) עיינו בפסוקים ב'–ג'.

הסבירו את השאלה של אברהם על הבטחת ה'.

(9 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ב'–ג'.

אברבנאל (לפסוק ג'): "וַיֹּאמֶר אַבְרָם ה' אֱלֹקִים... - פעמים רבות יקרה לאדם העניו שיבוש ויכלם מלשואל שאלה מאדוניו בפירוש וישאלה ברמיזות, ואם האדון לא יבין רמיזותיו או לא ישיב עליהם אז יצטרך השואל לשאול בדיבור שני אותה שאלה בפירוש... וה' יתברך ראה מחשבות ליבו ולא השיבו דבר עד אשר ידברו בביאור מפורש, כי כמו שכתבו חז"ל 'הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתם של צדיקים', וכאשר ראה אברהם שלא השיבו יתברך, חזר לדבר פעם שנית בביאור ולא ברמיזות באומרו 'הן לי לא נתת זרע' כי להיות זה דיבור שני בפני עצמו אחרי השתיקה הוצרך לומר שנית 'ויאמר אברם'."

(1) מהי השאלה העולה מפסוקים ב'–ג' שאברבנאל מיישב בפירוש?

(2) כיצד אברבנאל מיישב שאלה זו? בתשובתכם הסבירו את החיזוק שמביא אברבנאל לדבריו מדברי חז"ל

"הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתם של צדיקים".

(8 נקודות)

ג. עיינו בפסוק ו'.

רמב"ן (לפסוק ו'): 'והאמן בה' ויחשבה לו צדקה' - "פירש רש"י: 'הקב"ה חשב לו צדקה וזכות על האמונה שהאמן בו. ואיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין בא-לוהי אמן [אמת], והוא הנביא בעצמו, 'לא איש אל ויכזב' (במדבר, כ"ג, י"ט). ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הניסיונות, איך לא יאמין בבשורה טובה?! והנכון בעיניי, כי יאמר שהאמן בה' וחשב כי בצדקו של הקדוש ברוך הוא ייתן לו זרע... לא בצדקת אברם ובשכרו".

(1) מהו הקושי של רמב"ן על פירושו של רש"י?

(2) על פי רמב"ן, הסבירו את המילים "ויחשבה לו צדקה". בתשובתכם ציינו מי חשב, ומה הוא חשב.

(5 נקודות)

3. פרק כ"ח

- א. (1) במה שונה הבטחת ה' שבפסוק ט"ו מן ההבטחות שבפסוקים י"ג-י"ד?
 (2) על פי מה שלמדתם, מדוע דווקא עתה נזקק יעקב להבטחות שבפסוק ט"ו?
 (9 נקודות)
- ב. (1) עיינו בפסוקים כ'-כ"ב.
 לאילו מן ההבטחות שבפסוקים י"ג-ט"ו מתייחס יעקב בנדרו (פסוקים כ'-כ"ב)? הביאו ראיה לדבריכם מלשון הכתוב.
 (2) עיינו במדרש רבה המובא בפירוש רמב"ן: "רב הונא בשם ר' אחא: 'הנה אנכי עמך' וכתב 'אם יהיה אלוקים עמדי'".
 הסבירו את שאלת המדרש שמתעוררת בעקבות ההשוואה בין שני הפסוקים. על פי מה שלמדתם, כתבו תשובה על שאלה זו.
 (8 נקודות)
- ג. עיינו בפסוקים כ'-כ"ב.
רש"י (לפסוק כ"א): "זוהיה ה' לי לאלקים" - שיחול שמו עליי מתחילה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעו [שכל זרעי יהיה כלול בעם ישראל].
 (1) על פי מה שלמדתם בחומש בראשית, מדוע יעקב צריך לבקש "שלא ימצא פסול בזרעו"?
 (2) האם נענה ה' לבקשה של יעקב "שלא ימצא פסול בזרעו"? נמקו את תשובתכם.
 (5 נקודות)

4. פרק מ"ב

- א. (1) בפסוקים ז'-י"ג יוסף מאשים פעמיים את האחים בריגול.
 מה ענו האחים על האשמה זו בכל אחת מן הפעמים?
 (2) "בָּזְאת תִּבְחָנוּ" (פסוק ט"ו).
 מהו המבחן שיוסף מעמיד בו את האחים שלו, ומהו הנימוק שלו להעמדת אחיו במבחן זה?
 (9 נקודות)
- ב. עיינו בפסוקים ז'-ט'.
רמב"ן (לפסוק ט'): "כי יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחוים לו, זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע בפתרון כי כל אחיו ישתחוו לו בתחילה מן החלום הראשון... וכיון שלא ראה בנימין עימם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו לקיים החלום הראשון תחילה".
 (1) על פי רמב"ן, מדוע התנכר יוסף לאחיו? בססו את דברי רמב"ן על הכתוב.
 (2) על פי מה שלמדתם, כתבו שתן טענות נגד פירושו של רמב"ן.
 (8 נקודות)
- ג. עיינו בפסוקים ז'-ט'.
"כלי יקר": "כי עלילה ראשונה של מרגלים אתם, למרק העוון שחשבו את יוסף למרגל ורכיל".
"הכתב והקבלה": "אומנם העליל עליהם היותם מרגלים דווקא ולא עלילת גנבה וכדומה, כדי שלא יהיה להם מקום לפשפש [לחקור] אחריו לידע מי הוא, אבל עתה כאשר נחשבים למרגלים, היו יראים לשאול על שם אדון הארץ כי בזה היו מחזקים את החשד היותם מרגלים".
 על פי כל אחד מן הפירושים, הסבירו מדוע העליל יוסף על האחים דווקא שהם מרגלים.
 (5 נקודות)

5. פרק נ'

א. עיינו בפסוקים י"ד-כ"א.

(1) מה ביקשו האחים מיוסף בשם אביהם, ומדוע הם ביקשו זאת דווקא בזמן זה?

(2) הסבירו בלשונכם את תשובת יוסף לאחים בפסוק י"ט ואת תשובת יוסף לאחים בפסוק כ'.

(9 נקודות)

ב. "אֲבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ" (פסוק ט"ז).

רש"י (לפסוק ט"ז): "אביך צוה" - שינו בדבר מפני השלום, כי לא ציווה יעקב כן, שלא נחשד יוסף בעיניו".

רמב"ן (לפרק מ"ה, פסוק כ"ז): "יראה לי על דרך הפשט שלא הוגד ליעקב כל ימיו כי אחיו מכרו את יוסף,

... ואילו ידע יעקב בעניין הזה היה ראוי להם שיחלו פני אביהם במותו [לפני מותו] לצוות את יוסף מפיו

כי ישא פניו ולא ימרה את דברו".

על פי כל אחד מן הפרשנים, האם ציווה יעקב לפני מותו שיוסף לא יפגע באחים? הסבירו את הנימוק של כל אחד

מן הפרשנים לדבריו. (8 נקודות)

ג. עיינו בפרק מ"ח, פסוק כ"א, בפרק מ"ט, פסוקים כ"ט-ל' ובפרק נ', פסוקים כ"ד-כ"ה.

(1) כתבו שתי נקודות דמיון בין דברי יעקב לפני מותו ובין דברי יוסף לפני מותו.

(2) איזה מסר בנוגע לעם ישראל אפשר ללמוד מדבריהם של יעקב ויוסף?

(5 נקודות)

חלק ב – ישעיה (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 6-7 (20 נקודות).

6. ישעיה, פרק ה', פסוקים א'–ז'**א. (1)** במשל הכרם הנביא קורא לערוך משפט.

כתבו מיהו התובע, מיהו הנתבע ומי השופט. ענו על פי המשל ועל פי הנמשל.

(2) על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע הנביא משתמש במשל על דרך המשפט.

(8 נקודות)

ב. (1) לפניכם ציטוטים ממשל הכרם. הסבירו שלושה מן הציטוטים (אין להסביר את הנמשל).

– "בָּקְרוּ בְּן שָׁמֶן"

– "וַיַּעֲזָקְהוּ"

– "וַיִּסְקָלְהוּ"

– "וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹוֹ"

(2) "וַיִּקְרָא לְמִשְׁפָּט וְהָיָה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהָיָה צַעֲקָה" (פסוק ז').

הסבירו בלשונכם את דברי הנביא. הסבירו כיצד האמצעי הסגנוני שבו הנביא משתמש מחזק את המסר שבדבריו.

(7 נקודות)

ג. עיינו בישעיה, פרק כ"ז, פסוקים ב'–ג'.אברנאל (לפסוקים ב'–ג'): "ביום ההוא 'כרם חמר ענו לה', כי מפני שדימה אותה ישעיה עצמו בראש הספר הזה

(פרק ה', ד') לכרם שעשתה באושים אמר שבאותו זמן [בעתיד] יעשה ענבים טובים עד שתהיה הכרם כולה יין, כי 'חמר'

הוא היין החזק הטוב... היות שבזמן רשעת הכרם אמר עליה 'הֶסֶר מִשׁוֹכְתּוֹ וְהָיָה לְבַעַר' הינה עתה לא יהיה כן, אבל

הוא יתברך יצרנהו כאישון עינו. וזהו 'אני ה' נצרה'... וכן תחת אומרו בזמן רשעתה 'ועל העֲבִים אצֹנָה מִהִמָּטִיר עליו

מטר' אמר עתה בהפך 'לרגעים אֶשְׁקָנָה', רוצה לומר לרגעים הראויים אשקנה".

(1) על פי אברנאל, הביאו שני ביטויים ממשל הכרם שבפרק ה' ואת הביטוי המנוגד לכל אחד מהם בפרק כ"ז.**(2)** לדעתכם, מדוע הנביא משתמש בדימוי של כרם הן בנבואת התוכחה הן בנבואת הנחמה?

(5 נקודות)

7. ישעיה, פרק נ"ח**א.** עיינו בפסוקים א'–ז'.**(1)** מהי התפיסה המוטעית של העם בנוגע לצומות, ומהי התוכחה של הנביא בנוגע לתפיסה זו?**(2)** על פי דברי הנביא, הסבירו מהו הצום הרצוי. בססו את תשובתכם על שני ציטוטים – ציטוט אחד המתאר פעולהשמתאימה להגדרה "סור מרע" וציטוט אחד המתאר פעולה שמתאימה להגדרה "עשה טוב".

(8 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים י"ג–י"ד.**(1)** על פי פסוקים אלה, כתבו שני דברים שיש להימנע מהם ביום השבת ושני דברים שראוי לעשותם ביום השבת.**(2)** על פי מה שלמדתם, מהו הקשר בין פסוקים י"ג–י"ד העוסקים במצוות השבת ובין תוכחת הנביא בנוגע לצום?

(7 נקודות)

ג. "עבירות שבין אדם לחברו – אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו" (משנה, יומא ח', ט').

הסבירו את הקשר בין תוכחת הנביא בנוגע לצום ובין דברי המשנה. (5 נקודות)

חלק ג – ישעיה, רות, יונה ותהלים (14 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 8–11 (14 נקודות).

8. ישעיה, פרק י'

א. עיינו בפסוקים ה'–ז'.

(1) יש פרשנים שהקשו מדוע ה' העניש את אשור, והרי הם עשו את רצון ה'.

על פי מה שלמדתם, כתבו תשובה אחת על שאלה זו, ובססו את תשובתכם על פסוקים אלה.

(2) "אֶפְקֹד עַל פְּרִי גֹדֶל לִבָּב מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְעַל תַּפְאֶרֶת רוּם עֵינָיו" (פסוק י"ב).

מה היה חטאו של מלך אשור? הביאו ראיה לתשובתכם מפסוקים ט'–י"א או מפסוקים י"ג–י"ד.

הסבירו את הראיה שהבאתם.

(7 נקודות)

ב. (1) עיינו בפסוקים ט"ז–כ'.

מה ישעיהו מנבא בנוגע לאשור, ומה הוא מנבא בנוגע לעם ישראל?

(2) עיינו בפסוקים כ"ד–כ"ה.

מלבי"ם (לפסוקים כ"ד–כ"ה): "לכן... אל תירא עמי - הגם ששאר אומות ייראו מאשור, 'אתה עמי אל תירא'.

והגם שגם עשרת השבטים ייראו מאשור, על כל פנים אתה עמי יושב ציון אל תירא מאשור, כי לא יוכל לך, כי

רק בשבט יככה, שהכאת השבט אינה מסוכנת... 'כי עוד מעט מזער וכלה זעם' - הזעם שהוא קללתי אשר היא

הייתה המטה בידו להכות עמים, כמו שאמר 'ומטה הוא בידם זעמי', יכלה כי לא אזעום עוד...".

על פי מלבי"ם, את מי מנחם הנביא, ומהי הנחמה בדברי הנביא?

(7 נקודות)

9. רות, פרק ג'

א. עיינו בפסוקים א'–ו'.

(1) מה נעמי מצווה על רות לעשות, ומהי המטרה שלה? הביאו ראיה מן הכתוב לביסוס תשובתכם בנוגע למטרה

של נעמי.

(2) על פי מה שלמדתם, מדוע בחרה נעמי לפעול בסתר ולא פנתה בגלוי לבעז?

(7 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ז'–ט"ו.

(1) "הִיטַבְתָּ חֲסִדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן" (פסוק י'). מהו החסד הראשון, ומהו החסד האחרון?

(2) "אִם יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לִגְאָלְךָ וְיִגְאָלְתִּיךָ אֲנִי" (פסוק י"ג).

הסבירו את דברי בעז לרות, וציינו באיזה פסוק בפרק ד' מתוארים דברי בעז "וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לִגְאָלְךָ".

(7 נקודות)

10. יונה

א. עיינו בפרק א' פסוקים א'-ב'.

(1) על פי מה שלמדתם, כתבו שני הסברים לסירוב של יונה למלא את השליחות שהוטלה עליו.

(2) עיינו בפרק ג', פסוקים א'-ד'.

התגובה של יונה על השליחות השנייה שונה מתגובתו על השליחות הראשונה.

הסבירו כיצד האירועים המתוארים בפרקים א'-ב' גרמו לתגובה השונה.

(7 נקודות)

ב. (1) כתבו שתי נקודות דמיון והבדל אחד בין תיאור החזרה בתשובה של המלחים בפרק א' ובין תיאור החזרה בתשובה של אנשי נינוה בפרק ג'.

(2) "עַל כֵּן קִדְמָתִי לְבִרְחַ תְּרַשִּׁיטָה" (פרק ד', פסוק ב'). הסבירו מדוע החזרה בתשובה של אנשי נינוה מצדיקה את המניע של יונה לברוח משליחותו.

(7 נקודות)

11. תהלים, קכ"ו

א. (1) על פי מה שלמדתם, כתבו שתי דעות בנוגע לזמן שבו נכתב המזמור הזה.

(2) הביאו ראיה מן הכתוב לכל אחת מן הדעות שכתבתם, והסבירו את הראיה שהבאתם.

(7 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ה'-ו' (משל החקלאי).

במשל זה יש ביטויים מנוגדים.

כתבו שני זוגות של ביטויים מנוגדים, והסבירו מה אפשר ללמוד מהם על תהליך הגאולה. (7 נקודות)

בהצלחה!